

OD REDAKTORA NAUKOWEGO

W oddawanym do rąk P.T. Czytelników kolejnym zeszycie (drugim w roku 2013) „Roczników Pedagogicznych” podjęto problematykę z zakresu pedagogiki szkolnej. Niniejszym redakcja pragnie zapowiedzieć cykliczność tej problematyki, która będzie kontynuowana każdego roku w zeszycie drugim. Problematyka szkolna, ujęta w nazwie jako subdyscyplina, sięga swymi korzeniami początków powstania szkoły jako instytucji nakładającej prawny obowiązek szkolny.

U jej podstaw znajduje się refleksja w aspekcie teoretycznym i praktycznym nad procesem kształcenia szkolnego, badania, próby tworzenia teorii procesu nauczania – uczenia się i wychowania, a nade wszystko budowania teorii szkoły.

Skoro przedmiotem badań pedagogiki szkolnej, jako subdyscypliny pedagogicznej, jest proces nauczania i wychowania, wzajemnie ze sobą zintegrowane, oraz optymalizacja warunków ich przebiegu, w ten właśnie obszar chcemy też wpisać problemy obecnego zeszytu, jak też kolejnych w następnych latach.

Ten główny przedmiot badań ma swoją szczegółową egzemplifikację. Obejmuje ona następujące zagadnienia:

- realizacja celów dydaktycznych i wychowawczych w aspekcie integracji ich z potrzebami rozwojowymi dzieci i młodzieży, aspiracjami rodziców, potrzebami społeczeństwa i państwa;
- optymalizacja szans rozwojowych dla każdego ucznia;
- kierowanie procesem nauczania i wychowania w klasie szkolnej – psychopedagogika klasy szkolnej;
- funkcje szkoły jako instytucji stwarzającej szanse rozwoju jej podmiotów;
- strategia edukacji podmiotowej uwzględniająca szanse rozwoju wszystkich podmiotów edukacji;

- partnerstwo w relacjach międzyprzedmiotowych uwzględniające odmienność ról;
- dialog w procesie kształcenia – naturalny, niewymuszony pomiędzy podmiotami;
- samodzielność poznawcza uczniów i nauczycieli – umiejętność poszukiwania źródeł informacji, przetwarzania informacji, krytyczna ich analiza, rozwiązywanie problemów;
- indywidualizacja kształcenia – stosowanie indywidualnego programu i toku nauczania dla uczniów specjalnej troski: mających trudności w nauce i uczniów uzdolnionych;
- twórczość, niekonwencjonalność, innowacyjność w pracy nauczyciela i ucznia;
- organizowanie życia społecznego uczniów na zasadach demokracji i samorządności;
- ranga wartości tolerancji w codziennym życiu szkoły;
- proces nauczania i wychowania organizowany w warunkach pozaszkolnych¹.

Biorąc pod uwagę zakres przedmiotu badań pedagogiki szkolnej należy podkreślić, że jego rdzeniem są zagadnienia dotyczące funkcjonowania szkoły i procesów w niej zachodzących, do których jako główne należy zaliczyć jakość wychowania szkolnego i jego efekty mające odzwierciedlenie w rozwoju dzieci i młodzieży. Na szczególną uwagę zasługuje edukacja szkolna integrująca wiele obszarów i rodzajów aktywności ucznia. W sytuacji szerokiego dostępu do wiedzy musi poszukiwać ona nowych przesłanek teoretycznych pełnienia swej misji, którą jest doskonalenie jakości życia, wspomaganie w osiągnięciu dojrzałości osobowej.

W kontekście przedmiotu badań pedagogiki szkolnej na uwagę zasługują nowe tendencje w teorii i praktyce szkolnej. Do nich należy zaliczyć:

1. Rozumienie kształcenia jako oddziaływania nauczającego zintegrowanego z oddziaływaniem wychowującym. Celem staje się wspomaganie uczniów w urzeczywistnianiu wartości poznawczych poprzez ich odkrywanie, samodzielne dochodzenie do prawdy. Służy temu między innymi nauczanie przez projekty, jako obowiązkowe zadanie dla uczniów gimnazjów.

2. Orientacja dydaktyki ogólnej w stronę nauk humanistycznych. Istotnego znaczenia w procesie kształcenia nabiera rozumienie i interpretacja faktów,

¹ Zob. J. T u r o s, *Pedagogika ogólna, subdyscypliny i nauki pomocnicze*, Warszawa 2003.

zjawisk i procesów, wyrażanie empatii w stosunku do ucznia, podmiotowe traktowanie ucznia, dialog, budowanie wspólnoty.

3. Stosowanie w badaniach dydaktycznych integracji orientacji prakseologicznej z humanistyczną.

4. Globalizacyjne uwarunkowania celów edukacji.

Istotnego znaczenia w praktyce pedagogicznej nabiera:

- integralność rozwoju i wychowania;
- możliwość i sposoby rozwijania zainteresowań i uzdolnień uczniów;
- proces motywacji uczenia się².

Niezmiernie ważne i aktualne pytanie brzmi: Jakie działania należy podjąć, by polska szkoła była środowiskiem integralnego rozwoju i wychowania ucznia, wspomagała w osiąganiu dojrzałości szkolnej? Co trzeba zmienić, by takim środowiskiem się stawała?

Odpowiedzi na powyższe pytania można ująć w pewne grupy:

Dotyczące organizacji treści nauczania i sytuacji dydaktycznych:

– Budować własne programy nauczania, w których znajdą swe miejsce treści związane z poszczególnymi warstwami rozwojowymi człowieka: biologiczną, psychiczną, społeczną, kulturową, światopoglądową;

– Stwarzać sytuacje dydaktyczne sprzyjające rozwijaniu myślenia analitycznego, twórczego, praktycznego oraz inteligencji. Wiąże się to ze stosowaniem zadań dydaktycznych, których rozwiązanie wymaga analizy, wartościowania, porównywania, opiniowania, badania, ewaluacji, odkrywania, produkowania, tworzenia, wyobraźni, dostrzegania, formułowania i rozwiązywania problemów, wcielania w życie pomysłów³.

Dotyczące wychowania:

– Wspomaganie wychowanka w urzeczywistnianiu własnej i właściwej hierarchii wartości;

– Wyzwalanie w wychowanku potencjalnego dobra;

– Wspomaganie wychowanka w procesie samowychowania.

– Tworzenie we wspólnocie szkolnej klasowej atmosfery przyjaźni, serdeczności, wzajemnego wsparcia, poszanowania, zaufania.

Dotyczące samorealizacji:

– Tworzenie szans podmiotowej aktywności w różnych zakresach;

² Zob. S. P a l k a, *Pedagogika w stanie tworzenia. Kontynuacje*, Kraków 2009, s. 116-120.

³ Por. K. D e n e k, *W stronę dobrej szkoły*, w: *Szkoła w nauce i praktyce edukacyjnej*, red. B. Muchacka, Kraków 2006, s. 85-91.

– Umożliwienie prowadzenia dyskursu społecznego, samorządności, partnerstwa, współzawodnictwa.

W przedstawionym czytelnikom zeszycie drugim znajdują się zagadnienia z pedagogiki szkolnej w aspekcie teoretycznym i praktycznym. Autorzy dokonują analizy niezwykle ważnych i aktualnych problemów istotnych dla rozwoju polskiej szkoły, dając przyczynek do podjęcia koniecznych debat nad kształtem, rolą i wyzwaniem współczesnego szkolnictwa.

W zeszycie tym została uwzględniona struktura przyjęta dla „Roczników Pedagogicznych”. Główna część opracowania to artykuły, które zostały podzielone na trzy części: studia teoretyczne, studia teoretyczno-praktyczne oraz implikacje praktyczne.

Problematykę podjętą w zeszycie otwiera artykuł Józefa K u ż m y *Nauka o szkole. Teorie i wizje przyszłej szkoły*. Przedmiotem artykułu jest zarys teorii szkoły – bardzo ważnego zagadnienia dla pedagogiki szkolnej. Dalej Janusz M i ą s o przedstawia szkołę w przestrzeni nowych mediów, nowego człowieka i nowego społeczeństwa. Podejmuje w nim istotny i aktualny problem oddziaływań przestrzeni medialnej na rozwój i wychowanie młodego człowieka. Kolejny artykuł Izabeli Z a w a d y zgłębia zagadnienie przestrzeni edukacyjnej klasy szkolnej. Autorka dokonuje w nim szczegółowej analizy poszczególnych elementów tej przestrzeni w odniesieniu do klasy szkolnej jako grupy społecznej. Studia teoretyczne zamyka opracowanie Aleksandry D z i a k dotyczące kształcenia polonistycznego w środowisku cyfrowym. Zostało tu opisane głównie wykorzystanie metod i technik kształcenia na odległość w polonistycznym procesie edukacji.

W części zatytułowanej „Studia teoretyczno-praktyczne” Monika J u r e - w i c z prezentuje diagnozowanie możliwości i potrzeb rozwojowych dzieci przez pryzmat nowych perspektyw i ponadczasowych dylematów. Autorka podejmuje próbę odpowiedzi na pytanie dotyczące merytorycznego przygotowania nauczycieli wczesnej edukacji do prowadzenia działań pedagogicznych mających na celu poznanie możliwości psychofizycznych i potrzeb edukacyjnych dziecka na pierwszym etapie edukacyjnym. W dalszej kolejności Tadeusz B ą k opisuje teoretyczne założenia i specyfikę michalickiej koncepcji wychowania, która wśród wielu koncepcji katolickich zasługuje na szczególne uznanie. Podkreślona została tu jej aktualność wobec współczesnych potrzeb jednostki, społeczeństwa i Kościoła. Marta B u k - C e g i e ł k a przedstawia z kolei elementy teorii i praktyki pedagogiki M. Montessori. Zostały tu zaprezentowane zarówno teoretyczne założenia koncepcji, jak i praktyczne

sposoby jej wykorzystania we współczesnej szkole, oparte w większości na praktyce własnej Autorki.

Ostatnią część artykułów stanowią prezentacje implikacji praktycznych. Zorientowane zostały one wokół wykorzystania w praktyce szkolnej metody projektów z uwagi na aktualność tego problemu w polskiej szkole. Znajduje się tu opracowanie Jolanty Andrzejewskiej, która przedstawia metodę projektów jako szansę intensyfikacji uczenia się uczniów z klas I-III włączając do swoich rozważań konkretne, sprawdzone przykłady realizacji projektów, które mogą stać się inspiracją dla nauczycieli. Ewa Stropińska-Kuna analizuje szanse wychowawczo-dydaktyczne, jakie stwarza w praktyce edukacyjnej metoda projektów. Przedmiotem analiz Autorki są wybrane projekty realizowane w Gimnazjum w Puchaczowie. Z kolei opracowanie Anety i Mateusza Zawadzkiego pokazuje możliwości i szanse, jakie stwarza wykorzystanie metody projektów w edukacji historycznej. Zawiera ono propozycje autorskich projektów, które mogą być realizowane w szkole w zakresie edukacji historycznej.

Struktura zeszytu została uzupełniona o recenzję dwóch publikacji książkowych: Krystyny Chałas, *Optymalizacja szans edukacyjnych młodzieży gimnazjalnej – perspektywa aksjologiczna. Badania w działaniu. Z doświadczeń Towarzystwa Gimnazjów Poszukujących z Małych Miast i Wsi* oraz Janiny Uszyńskiej-Jamroc i Andrzeja Cichockiego (red.) *Edukacja elementarna w teorii i praktyce*.

Zeszyt zamykają sprawozdania z inicjatyw podejmowanych w ramach działalności służebnej na rzecz środowisk edukacyjnych prowadzonych w Katedrze Dydaktyki i Edukacji Szkolnej KUL. Pierwszą z nich jest konkurs „Młodzież jakiej nie znacie”. To organizowany od 8 lat ogólnopolski konkurs na pracę pisemną – świadectwo życia zgodnie z wartościami, skierowany do młodzieży gimnazjalnej i ponadgimnazjalnej. Kolejna inicjatywa to „Seminarium wymiany doświadczeń dla nauczycieli wychowania przedszkolnego i edukacji wczesnoszkolnej”, które organizowane od 3 lat pod patronatem Lubelskiego Kuratora Oświaty, cieszy się dużym zainteresowaniem nauczycieli praktyków i studentów przygotowujących się do wykonywania zawodu nauczyciela. Uczestnicy bardzo cenią sobie możliwość wzajemnego dzielenia się doświadczeniami, zaprezentowania różnorodnych doświadczeń zawodowych, ich weryfikacji i wartościowania. Najnowszym w działalności Katedry Dydaktyki i Edukacji Szkolnej KUL przedsięwzięciem są sesje „Uczę się Ciebie Nauczycielu”, na które zapraszani są pedagodzy, którzy w swojej pracy wykraczają poza utarte schematy zachowań i działań. Seminaria, skie-

rowane głównie do studentów, mają na celu poznanie przez nich praktycznych uwarunkowań pracy dydaktyczno-wychowawczo-opiekuńczej oraz stworzenie im szansy odkrywania własnych możliwości twórczej pracy pedagogicznej. W części tej znajduje się także sprawozdanie z Konferencji Naukowej „Uczeń ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w szkole ogólnodostępnej”, która odbyła się w 2012 roku i była zwieńczeniem projektu „Kompetentne wsparcie – kursy doskonalące dla pracowników oświaty”, realizowanego przez Instytut Pedagogiki KUL wraz z Powiatowym Ośrodkiem Doskonalenia Nauczycieli w Lublinie.

W kolejnych zeszytach poświęconych problematyce szkolnej będą zgłębiane zagadnienia teoretyczne i praktyczne oraz badania mieszczące się w przedmiocie pedagogiki szkolnej, ze szczególnym zwróceniem uwagi na badania w działaniu.

Prof. dr hab. Krystyna Chałas